

Danuta Pluta-Wojciechowska, *Zaburzenia mowy u dzieci z rozszczepem podniebienia. Badania – Teoria – Praktyka*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno-Humanistycznej, Bielsko-Biała 2006.

Monografia dr Danuty Pluty-Wojciechowskiej wypełnia istniejącą niszę na rynku pozycji logopedycznych. Jest długo oczekiwaną przez logopedów lekturą, w sposób dogłębny i usystematyzowany przedstawiającą problemy diagnozy oraz terapii dzieci z różnymi typami rozszczepów podniebienia. Stanowi szczególnie wartościowe dla środowiska logopedycznego kompendium wiedzy o omawianym problemie, ponieważ zawiera wiele odniesień do praktyki i wniosków wynikających z wieloletnich badań własnych i obserwacji prowadzonych przez Autorkę.

W skład publikacji wchodzi pięć rozdziałów, w których Autorka podała przegląd literatury dotyczącej rozszczepów oraz szczególnie cenne i interesujące wyniki badań własnych, a także wskazówki do terapii.

Pierwszy rozdział omawia podstawowe zagadnienia dotyczące wady rozszczepowej. Podaje etiologię i patogenezę powstawania rozszczepów, ich klasyfikację oraz statystyczne dane występowania. Ciekawa i nowatorska jest próba popatrzenia na dziecko z rozszczepem z perspektywy teorii prototypów. Odnosząc się do cech konstytutywnych pojęcia prototyp, takich jak typowość i reprezentatywność, Autorka wyróżniła trzy prototypy:

- anatomiczny (odnoszący się do wyglądu twarzy, stanu narządu żucia i jamy nosowej),
- dysfunkcji biologicznych (dotyczący oddychania, pobierania pokarmów i słyszenia),
- artykulacyjny.

Wykorzystanie terminologii kognitywnej w opisie zaburzeń struktury i funkcji w wadach rozszczepowych pozwoliło Autorce przybliżyć w sposób szczególny Czytelnikowi omawiane aspekty.

Rozdział drugi zawiera przegląd badań prowadzonych w Polsce i na świecie w związku z problematyką rozszczepów. Rzetelnie przeprowadzony przez Autorkę rekonesans prowadzonych badań pokazuje, jak potrzebna logopedom była publikacja dr Pluty-Wojciechowskiej, porządkująca oraz wzbogacająca dotychczasową wiedzę i stosowane metody diagnozy i terapii.

Na szczególne podkreślenie zasługuje próba uporządkowania terminologii dotyczącej omawianych zagadnień. Autorka przywołuje i wyjaśnia nazwy wielu zjawisk, proponuje również własne, np. dyslalia rozszczepowa, trafnie modyfikując i rozszerzając obowiązującą terminologię logopedyczną, z uwzględnieniem potrzeby nazywania zarówno objawów, jak i przyczyn zjawisk patologicznych.

W rozdziale trzecim odnajdujemy lingwistyczny opis zaburzenia realizacji fonemów u osób z rozszczepem w ujęciu kognitywnym. Autorka tworzy definicję operacyjną pojęcia *mowa rozszczepowa* oraz przywołuje i porządkuje stosowane w literaturze terminy dotyczące opisu sposobu realizacji fonemów przez dzieci z rozszczepem. Najważniejszą jednak częścią tego rozdziału jest przedstawienie własnego systemu opisu nienormatywnej realizacji fonemów spółgłoskowych z podaniem podstawowych wyznaczników tego opisu, takich jak dyslokacja, dysmodalność, dysrezonansowość, dysonantyczność. Zaburzenia

mowy u osób z rozszczepem. Autorka charakteryzuje w kontekście różnych typologii, w konsekwencji proponując, przywołany już, termin *dyslalii rozszczepowej*.

Rozdział czwarty przedstawia wyniki badań własnych dotyczących zaburzeń realizacji fonemów spółgłoskowych ze względu na miejsce artykulacji. Autorka opisuje rodzaje dyslokacji, a swoje wnioski popiera bogatym materiałem fotograficznym. Zdjęcia stanowią szczególnie cenny dodatek dla czytelników, którzy nie posiadają doświadczeń własnych w kontaktach z osobami z rozszczepem, m.in. studentów logopedii.

Na uznanie zasługuje fakt opisu patologicznych realizacji fonemów z wykorzystaniem istniejących terminów, co czyni ten opis przejrzystą i czytelną systematyką, a schematyczne wizualizacje dyslokacji dopełniają obrazu przemyślanego uporządkowania.

Piąty rozdział przedstawia systematykę terapii zaburzeń mowy u dzieci z rozszczepem. Jest to niezwykle cenny rozdział dla praktyków oraz rodziców dzieci dotkniętych omawianym problemem, jak również studentów logopedii. Zawiera on bowiem wiele ważnych wskazówek terapeutycznych, tym wartościowszych, że zweryfikowanych wieloletnią praktyką własną Autorki. Do najważniejszych zaliczyć należy te, dotyczące wczesnej interwencji, warunkującej często poziom terapeutycznego sukcesu.

Umieszczone w rozdziale piątym informacje pozwalają stworzyć wstępny program terapii osób z rozszczepami tym logopedom, którzy nie mają doświadczeń związanych z opisanym zaburzeniem, oraz stanowią nieocenione wsparcie dla rodziców, którzy chcą pomóc własnemu dziecku z rozszczepem podniebienia.

Monografia dr Pluty-Wojciechowskiej to pierwsza tego typu publikacja na rynku logopedycznym, w ujęciu właśnie logopedycznym charakteryzująca zagadnienie rozszczepów podniebienia i mowy rozszczepowej. Ujęcie to oznacza ukazanie wieloaspektowości problemu, integrację zagadnień wielu specjalności, m.in. medycznych, językowych, psychologicznych i społecznych. Na szczególną uwagę zasługuje fakt poszerzonego kontekstu psychologicznego, dotyczącego zagadnień tzw. twarzy rozszczepowej. Autorka uwrażliwia w ten sposób terapeutów i specjalistów na potrzebę oddziaływań terapeutycznych także w zakresie akceptacji przez dziecko i jego najbliższych wyglądu, budowania poczucia własnej wartości, adaptacji w środowisku. Istotna jest także potrzeba udzielania wsparcia psychologicznego rodzinie, zwłaszcza rodzicom dziecka z rozszczepem podniebienia.

Tak szeroki, logopedyczny kontekst pozwolił Autorce na holistyczne ujęcie zagadnień terapii, w szczególności uwzględnienie wszystkich warunków komunikacji, w których artykulacja jest tylko jednym z elementów. W ten sposób ciężar problemu przeniesiony został z wyrazistości mowy i sposobu uzyskiwania prawidłowych realizacji fonemów na zagadnienia związane z kondycją człowieka, m.in. jako przedstawiciela *homo loquens*.

Publikacja, jak już wspomniano, wzbogacona została dokumentacją fotograficzną zaburzeń rozszczepowych. Stanowi ona dodatkowe źródło wiedzy dla osób zainteresowanych tą problematyką, pozwala także, zwłaszcza studentom, na wypracowywanie właściwej postawy wobec trudnych aspektów psychologicznych.

Dzięki sposobowi przedstawienia omawianego problemu, publikacja dr Pluty-Wojciechowskiej zadowoli bardzo szerokie grono odbiorców. Znajduje się w niej bowiem zarówno rzetelne omówienie teoretyczne zagadnień, jak również cenne usystematyzowanie wskazówek terapeutycznych. Wartości te płyną niewątpliwie z wieloletnich i dogłębnych badań własnych Autorki, ale również – a może przede wszystkim – z zaangażowania emocjonalnego w pracę z dziećmi z rozszczepem, którego nie sposób nie zauważyć, czytając tę monografię.

Marta Korendo

Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków
Katedra Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej